

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 211
סיון תשע"ט

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

אבל הדברים אינם נכונים כלל, כאשר מתבוננים נכון במציאות, מוצאים שיש הרבה נפק"מ גם בחלקים האלו, כאשר אדם לא מסתמך על העירוב, ונמנע מלטלטל, נדמה לו שיותר אינו פוגש בדיני טלטול, אבל האמת היא שיש לו הרבה דברים שבלי ידיעה יכול להיכשל בהם, ועל כל פנים יש הרבה דברים שצריך לשים לב לקיימם כהלכה.

בגליון הקודם הבאנו שאלה מצויה מאוד בגינת המשחקים, במי שמעלה ילד קטן להסיע אותו, במתקן אומגה, והתשובה לדין זה מורכבת מכמה נושאים. א. האם המתקן נמצא בכרמלית, או במקום פטור, מחמת שאין כרמלית למעלה מי טפחים. ב. חילוק בין מי שמעלה את הילד וגם מסיע אותו, לבין מי שרק מעלה אותו או רק מסיע אותו.

להושיב ילד בוכה על ספסל ברחוב

בשבוע זה באחד מהשיעורים הקבועים, עמדנו על נושא דומה, באדם שנזהר מלטלטל ברחוב, והולך עם ילד קטן שצועד ברגליו, ופתאום נפל הילד והחל לבכות האב אינו רוצה להרים אותו ולהחזיקו על ידיו, כי הוא נזהר מלטלטל, ובמקום זה מרים אותו ומושיב אותו על ספסל שעומד באמצע הרחוב, סמוך לאותו מקום בתוך ד' אמות, ומסתפק האם הוא עשה כדן.

כאשר אנו לומדים את ההלכות, נראה שבשני הדברים הוא טעה, והיה צריך לעשות בצורה אחרת, דהנה יש לעיין מהו דין הספסל שעומד ברחוב.

הספסל הוא דבר קבוע, שגובה ג' טפחים ויותר, ורחב ד' על ד' טפחים אבל אין לו מחיצות, וא"כ הוא כרמלית, כמבואר בשו"ע (סי שמי"ה סעיף י' וי"ד). לעומת זאת לגבי הרחוב עצמו, נחלקו הפוסקים האם הוא רשות הרבים, כיון שרחב ט"ז אמות ומשמש להילוך לרבים, או שאין רשות הרבים כשאין שישים ריבוא וא"כ הרחוב הוא כרמלית. אותו אדם שנמנע מלטלטל גם בשכונה שיש בה עירוב שכונתי, בדרך כלל זה מחמת הפוסקים שהביא המשנ"ב (סי שמי"ה סעיף ז') שאומרים שיש רשות הרבים ברחובותינו, ובעל נפש יחמיר. ולפ"ז אם החשש שלו שהרחוב הוא רשות הרבים יש איסור להרים את הילד מהרחוב אל הספסל, אפילו בתוך ד' אמות, מפני שמעביר מרשות הרבים לכרמלית. ואף בילד שיכול ללכת בכוחות עצמו, יש איסור מדרבנן ללטלטל אף מי שהוא בגדד חי נושא את עצמו, כמבואר במשנ"ב (סי ש"ח ס"ק קנ"ד) עיין שם.

לעומת זאת להרים את הילד במקום שהוא, על מנת להרגיעו, בלי ללכת איתו ד' אמות, הרי זה מותר לכתחילה אפילו ברשות הרבים, כמבואר בשו"ע (סי שמי"ט ס"א) שיש לכל אדם ד' אמות גם ברשות הרבים, שבתוכם יכול ללטלטל לכתחילה.

הנה במקרה זה אנו רואים דוגמא מצויה ביותר, שאם לא לומדים את ההלכות יתכן שאדם שנזהר מלטלטל, יעשה את ההיפך הגמור ממה שההלכה אומרת, ולכן גם לימוד דיני הרשויות בעירובין, וגם דיני כותל שבין שתי חצרות ועוד הלכות שנראות רחוקות מהמציאות, יש בהן לימוד עצום ומעשי לקיום שלנו בזמנינו, אלא שאכן צריך אומנות מיוחדת כדי לדעת להתאים את המציאות להלכה הנלמדת, וזה חלק חשוב מאוד בלימוד עירובין.

להצטרפות לחבורת האברכים "עירובין למעשה"
במסגרת "בודקי עירובין" שע"י "מוקד העירוב"
בערים - ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אופקים, נתניה

055-6783323

מהפך של ממש בנושא העירובים בזמנינו

בימים אלו של ימי קבלת התורה, כל אדם בישראל מחפש לקבל עוד מושגים בתורה לזכות בעוד התרחבות בידיעת התורה, בקיום התורה, בזיכוי הרבים, גם בחלקי התורה הידועים וגם בחלקי התורה שמעטים הם הבקיאים בהם, ואולי זוקא במיוחד בחלקים אלו שאינם ידועים לכל, יש יותר צורך ללמוד וללמד, וע"י כך לזכות את הרבים.

נושא העירובים, הוא אחד מהנושאים שעד הזמן הזה כמעט לא ידעו עליו, לא עסקו בלימוד ההלכות שבו, מחמת שהיו נחשבות להלכות קשות ומורכבות. וכן לא הכירו שהדברים נוגעים לזמנינו, כיון שכל הדוגמאות המוזכרות בגמרא ובפוסקים אינם מציאותיים כיום, ולכן לא עסקו בהם. רק אחד מעיר או אחד מכל שכונה, שלקח על עצמו את אחזקת מערכת העירוב, היה מתמסר לעשות את הדברים כפי מיטב ידיעותיו, וגם הוא לא היה יכול להשיג ידיעות ברורות בהלכות, אלא היה מנסה לחקות את מה שראה שהיה לפניו.

בשנים האחרונות חל שינוי גדול בנושא, מהפך של ממש, נושא העירוב נהיה נושא שרבים לומדים אותו, רבים עוסקים בו, אברכים, בחורים נערים, וגם נשים. העירוב נהיה נושא שנוגע לכולם. ולא רק שההלכות נלמדות, אלא גם יודעים שיש מה לקיים בהם, הדוגמאות של הגמרא והפוסקים אינם מציאותיים ברחובותינו, אבל אם מתרגמים אותם ומדמים אותם למציאות שלנו, הרי זה נוגע למעשה לכל אדם הרבה מאוד.

מגוון דרכים לידיעת דיני עירובין, בדיקה ועשייה

מוקד העירוב פועל בס"ד במאמצים רבים, לבאר עוד ועוד הלכות מעשיות בעירובין, לבאר כל הלכה, לשים לב באיזה דבר היא מצויה בזמנינו, להוסיף את החילוקים בין המציאות שדיברו הפוסקים למציאות שיש כיום, ומה הן הוראות גדולי ההוראה בענין זה. לערוך עלונים שבועיים, חוברות וספרים בנושאים שונים, מגוון רחב של שיעורים בהלכות עירובים, כולל שיעורים של הלכות אקטואליות לפי סדר המשנ"ב, שיעורים לכוללים העוסקים בלימוד ההלכות, שיעורים בישיבות בין הזמנים וקעמפים, ובמיוחד המערכת הגדולה שהתחילה בחודש האחרון - חבורות של אברכים בפריסה ארצית, ללימוד בדיקת עירובין ובנייתם כהלכה, עם הפרקטיקה המעשית. כמו כן מתקיימים סיורים מודרכים בעירובים לכל הגילאים, על מנת להכיר מקרוב את קיום ההלכה, ואפילו הוצאה לאור של משחקים לילדים, מרתקים ומאתגרים לידיעת ההלכות וקיומן.

בעמדנו בימים אלה, אנו נושאים תפילה ובקשה מריבון העולמים, שיתן בידינו כוחות ואמצעים להמשיך את כל הפעילות הזו, ולהכפיל ולשלש עוד כהנה וכהנה, שיעורים וחיבורים וזיכוי הרבים, בכל מקום ומקום, בכל דרך שהיא, ולהעמיד תלמידים הגונים רבים, שידעו את דרכי ההוראה בעירובין, וימשיכו ויגדילו את ההתחזקות של כל הציבור כולו, שנזכה כולנו לשמור שבת כהלכתה בלי מכשול.

מתי דיני הרשויות נוגעים למעשה?

אחד מהנושאים שנראה לאנשים שאינו נוגע למעשה, הוא דיני הרשויות, גם אלו שכבר לומדים כיצד לעשות עירוב, שיהיה רשות היחיד גמור, בכל זאת הנושא להגדיר מהי רשות הרבים, ומהי כרמלית, אינו נראה שיש בו נפק"מ, כיון שאם יש עירוב מהודר, הרי כל המקום הוא רשות היחיד, ואם אין במקום עירוב טוב, הרי כמובן נמנעים מלטלטל, וא"כ אין נפק"מ מעשית בלימוד ההלכות האלו, להגדיר את חילוקי הרשויות, ואת דיני הטלטול בתוכם.

מעלת הסיור בבדיקת העירובים

בשבוע זה ביקש אחד מהאברכים הלומדים במסגרת "בדקי עירובין", לסייע עם רכבו לפעילות של מוקד העירוב, ובאמצעות הסיור ירוחח להצטרף ולהשתתף בבדיקת אחד מהישובים, ללמוד את ההלכות בהמחשה חיה. ההצעה התקבלה בשמחה, ומיד בשבוע שלאחר מכן יצאנו יחד אל אחד מהישובים שברשימה הממתנינים לבדיקת העירוב.

לאחר שעות של סיור מסביב לשוב, בתנאי שטח שונים, בכבישים ובנחלים, בשדות ובקוצים, הביע האברך את התועלת הגדולה שרכש בסיור זה. למרות שגם בשיעורים ממחישים את כל הדינים באמצעות שקופיות רבות, בתמונות המלוטטות ממאות עירובים שנבדקו ע"י מוקד העירוב במשך כמה שנים, בכל זאת ככל שהדברים יותר מוחשיים, יותר קרובים אל המציאות, מבינים יותר ויודעים יותר.

למטרה זו מוקד העירוב מארגן מידי תקופה, סיורים מודרכים על עירובים במקומות שונים, כדי שגם מי שאינו יכול להגיע למקומות רחוקים, יוכל ללמוד בצורה מוחשית את דיני העירובים. אבל במקביל לכך יש לציין, שגם כל אדם שלמד קצת, יכול ללכת לבד או עם חבר שלמד, ולראות את העמודים והלחיים שבסביבת מקום מגוריו, ולקבל לפחות מעט המחשה לדינים, לעורר מעצמו שאלות, לשאול ולקבל תשובות, וכך זרחה של הלכה, שמתוך הביור מתעורר האדם לחשוב מחוץ לקופסה, מעבר למה שמלמדים אותו, ורוכש את ההבנה וההבחנה בצורה יעילה ומהירה.

קדש שהוסיפו היה יכול לפסול ולא פסל

בישוב זה, הגענו לישוב שכולו דתי, ויש בו אדם שבדק את העירוב ומתמסר לתקנו. אלא שבכל זאת הרב שם לב שיש דברים שהשתנו במשך הזמן, וצריך לבדוק אם הם נעשים כהלכה. וביקש ממוקד העירוב לבוא ולבדוק במתינות את כל העמודים, ואת כל הגדרות, על מנת לוודא שהעירוב נעשה כהלכה.

כשנכנסו לישוב הגענו למקום שהיה עמוד של העירוב, שהוסיפו בראשו חתיכת קרש, והצמידו את הקרש לצידו העמוד, במבט מרחוק היה נראה שהחוט קשור מן הצד של העמוד, והוא פסול, אבל כשהתקרבו ראינו

קרש שהוסיפו להגביה את חוט העירוב

אחרת החוט היה קשור לראש עמוד הברזל, מעל גבי ראשו כדון, והאברך התפלא אם כן מדוע הצמידו אליו קרש. הבדק שהכיר את התופעה הזו, הסביר לו שהעמוד הזה נמוך יחסית לכביש שלפניו, וכאשר עוברות משאיות ומנופים הם יכולים לקרוע את החוט, ולכן האחראי הצמיד קרש, כדי שהחוט יעבור מעליו והוא יהיה גבוה בעוד חצי מטר, וכך לא יקרע ממשאיות ומנופים. אלא שהאמת היא שאם הוא היה מצליח בתכנית זו, היתה לנו בעיה חמורה, שאז החוט היה יושב על ראש הקרש, והקרש אינו כשר להחשב המשך של העמוד, מפני שהוא תלוי בצידו, וא"כ החוט שיושב על הקרש, הוא מן הצד של העמוד העיקרי, דהיינו עמוד הברזל שמתחיל מהקרקע, ואינו כשר. ואף אם אחרי שהחוט יגיע לראש הקרש, הוא ירד גם לראש עמוד הברזל, זה לא יועיל. כי החלק היורד של החוט, שהוא במצב מאונך, אינו יכול להחשב המשך של המשקוף, ולא יועיל שיגיע לראש העמוד. יוצא אם כן, שדוקא בגלל שהחוט החליק מראש הקרש אל ראש העמוד, זה גרם להכשירו. ובכל זאת כדי שלא יהיה מכשול בעתיד, הורה הבדק להסיר את הקרש מראש העמוד, ואם יש צורך להגביה את ראש העמוד, יש לעשות זאת בצורה כשרה, באמצעות עמוד חדש. [וכן יש אפשרות להלחים בראשו המשך תואם מעל ראשו, ולא מן הצד, אבל תיקון זה קשה לעשות לאחר שהעמוד עומד].

קשיירת החוט לשקע לצואר של עמוד תאורה

במקום אחר היתה טיילת ארוכה לאורך הנחל, והוסיפו אותה לעירוב, ע"י צורות הפתח לאורך השביל. במקרים אלו יש דבר מצוי מאוד בעשיית העירובים, שלא מעמידים עמודי עירוב לאורך הטיילת [גם משום חיסכון בעלויות, וגם שלא יסתיר את העצים...]. אלא מסתמכים על עמודי התאורה שעומדים לאורך הטיילת, וקושרים את החוטים של העירוב לעמודי התאורה. יש הרבה סוגים וצורות שונות, ולא כולם כשרים לקשור אליהם את חוט העירוב, וצריך לבחון כל מקרה לגופו.

בטיילת הזו היו עמודי תאורה ישרים, שיש בראשם [תחת המנורה] צואר

עמוד תאורה שהחוט בצואר ובשקע

קטן דק, ונוצר שקע ניכר בסמוך לראש העמוד. אם כן ניתן לקשור את החוט בתוך השקע של הצואר, והוא יהיה מעל כל העמוד שמתחיל מהקרקע.

מקרה זומה לזה קיים בהרבה צורות שונות, והוראת הרבנים להכשיר אותו, בין לפי החזו"א (סי ע"א ס"ק ט) שהתיר לקשור את החוט בחקק שבעמוד, וגם לפי המשנ"ב (סי שס"ב ס"ק ס"ד) שהחמיר ע"פ הפמ"ג בחוט שנמצא בתוך חקק. מ"מ במקרה זה יש להכשירו, ויש להאריך בזה ואכמ"ל.

המשמעות של פירצה קטנה ליד עמוד העירוב

בסוף הטיילת הגיע חוט העירוב עד לעמוד שנמצא קרוב לגדרות, ושם היה שילוט בולט, שאומר עד כאן עירוב שבת. אלא שהיה רווח באורך מטר אחד בין סוף הגדר לבין העמוד של צורת הפתח. כלומר, יש כאן פירצה בין צורת הפתח למחיצה. ברגע הראשון כל אדם אומר אין בעיה, הרי זה פחות מ"י אמות. אלא שבענין זה כותב המשנ"ב (סי שס"ג ס"ק כ"ג) שנחלקו האחרונים האם ניתן להתיר פירצה כזו ע"י "עומד מרובה על הפרוץ", או שמא יש דין מיוחד בצורת הפתח שתהיה סמוכה למחיצה (עיין שם בשער הציון ואכמ"ל), והוראת המשנ"ב שבשעת הדחק יש לסמוך להקל. כלומר,

פירצה בווית בין עמוד העירוב לגדר

צריך לתקן את הדבר, ואין לפסול על כך את העירוב. לפ"ז דאי שיש להורות לאחראי שיסגור את הפירצה, כי היא משמעותית בכשרות כל העירוב.

אבל לא בכל מקרה זה נכון. יש מקרים שבהם הפירצה היא בקרן זווית, דהיינו בפניה של הגבול,

[שהזווית של הגדר אינה מכוונת כלפי העמוד, וכן להיפך הזווית של צורת הפתח אינה מכוונת כנגד הגדר]. ובאופן זה הפירצה הקטנה פוסלת מעיקר הדין. כי אפילו כאשר יש שתי מחיצות גמורות, שיש ביניהם פירצה של ג' או ד' טפחים בקרן זווית, כותב השו"ע (סי שס"א ס"ב) שלא מועיל שהעמוד מרובה, וזה פסול את העירוב, וק"ו בין צורת הפתח למחיצה, שגם למתירים ההיתר הוא מכח עומד מרובה, א"כ פירצה בקרן זווית פוסלת לכל הדעות. לכן בצירוף כזה שהרווח שבין העמוד לבין הגדר אינו מכוון זה כנגד זה, הדבר מעכב את כל העירוב אפילו בשעת הדחק.

חוט שהונח על העמוד וברח לצד

עמוד תאורה שהחוט יוצאת מצידו

במקום אחר היו עמודי תאורה מסגנון שונה, שבנויים מעמוד ישר, והמנורה יוצאת מצידו העמוד. במקרים אלו עשו פתרון טוב, שחיברו בראש העמוד ראש מתאים לעמודי עירוב ע"מ בראשו, והחוט יושב מעל ראש העמוד.

אבל גם בעמודים אלו אירעה בעיה חמורה, שבשלש מקומות החוט ברח מראש העמוד ונפל לצידו העמוד. הסיבה לכך משום שמי שקשר את החוטים לא הקפיד לקשור את החוט לכל עמוד ועמוד, אלא רק העביר אותו מעל העמוד והמשיך עם אותו חוט לעמוד הבא, משום כך מצוי שהחוט מתנדנד ברוח ובורח מראש העמוד, או מחמת משאית גבוהה שנגעה בחוט, והוא נמתח ונמשך לצידו העמוד.

מדבר זה לומדים, מתוך הנסיון במקומות רבים, שצריך לקשור את חוטי העירוב לכל עמוד בפני עצמו, ולא לסמוך על כך שהוא מונח מעל ראשו, ויש להוסיף שהקשיירה לכל פתח בפני עצמו, מועילה גם למתיחת החוט, כי ככל שהחוט קצר יותר, אפשר למתוח אותו יותר טוב.

חוט שמורה מראש העמוד מזהמת שוק דוהן

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

יתרון לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM